WIM GOOSSENS

Een pleidooi

voor ondergerichtheid en ervaringsdeskundigheid van ouders

Wim Goossens onderscheidt ouderschap van opvoederschap. Ouderschap gaat over een besef van verantwoordelijk-zijn en is een identiteitsvraagstuk, een ethisch appel om zich als ouder te bekennen tot dít kind. Opvoederschap verwijst naar het kijken naar ouders vanuit het kindperspectief. In dit artikel pleit hij vanuit zijn (werk)biografie en de theorie van Alice van der Pas voor het benutten van ervaringsdeskundigheid van ouders en positioneert hij het ouderperspectief in de interprofessionele samenwerking.

door **Wim Goossens**

Mijn denken over ouderschap en het belang van het inzetten van ervaringskennis, ervaringsdelen en ervaringsdeskundigheid is door de jaren heen gevormd. Primair kwam dit door mijn eigen ouderschapservaringen met mijn twee dochters en met name die met mijn nu 35-jarige zoon. Hij heeft een combinatie van autisme, een verstandelijke beperking – hij heeft een sociaal ontwikkelingsniveau van 3,5 jaar – en ernstige gedragsstoornissen. Na een crisisplaatsing verblijft hij sinds vijftien jaar in een behandelsetting. Inmiddels hebben we in 32 jaar ervaring opgedaan met ruim 350 zorgprofessionals en hulpverleners. Dit kwam door personeelswisselingen en doordat vele disciplines, organisaties, commissies, werkgroepen, procedures, protocollen en financieringsstromen ons ouderlijk pad kruisten. Bij de crisisplaatsing gingen bijna alle vragen over hem en weinig over wat dat voor ons als ouders betekende en wat wij nodig hadden. Bijna niemand vroeg hoe wij moreel in evenwicht konden blijven toen hij in zijn fase van hoogste kwetsbaarheid niet meer thuis kon blijven.

In de loop van de jaren ben ik ervan overtuigd geraakt dat het collectieve geheugen van ouders en onze 'organisch' opgebouwde ervaringskennis met onze zoon noodzakelijk is naast de professionele en wetenschappelijke kennis. Ervaringskennis kan tegenwicht bieden aan het als ouders overgeleverd zijn aan de vele professionele passanten.

Als ouderbegeleider leren van ouders

Zelf ben ik ouderbegeleider geweest in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Daar heb ik van mijn collega's geleerd, maar vooral van de ouders. Voor ouders is methodische kennis meestal abstract. Zij voelen zich soms geperst in instellingsmethodieken, werkwijzen en procedures. Het kindperspectief is bovendien dominant in de intakeformulieren en benaderingswijzen van professionals. De krachtige opgebouwde ervaringskennis van vele ouders met hun kind deed mij als professional de ouders en ook hun kind beter begrijpen. Daarbij ervoer ik dat ouders mij en elkaar meer te vertellen hadden dan ik hun. Dit was voor mij de aanzet om

verschillende typen van onderlinge ouderontmoetingen te stimuleren, wat mij weer deed groeien als professional. Ik leerde vanuit professioneel oogpunt veel beter luisteren naar 'het hartverhaal' van ouders. Een Belgische ouderbegeleider leerde me daarbij de kunst van de 'bavardage', het ogenschijnlijk 'babbelen' met ouders waardoor vanzelf komt bovendrijven wat voor hen van belang is. Ik leerde als professional steeds meer nederigheid richting ouders, waarbij ik waarnam dat daardoor hun competentiegevoel werd versterkt.

Ervaringskennis van ouders in opleidingen en onderzoek

Als opleider in 'ouderschap en ouderbegeleiding' bij Social Work van Zuyd Hogeschool ontwikkelde ik vervolgens met collega's trainingen, workshops, keuzemodules en een interprofessionele minor. We werken vanuit de ouderschapstheorie van Alice van der Pas uit 2006 (14e druk, 2023), die onderscheid maakt tussen ouderschap en opvoederschap, en vanuit het gedachtegoed van Remmerswaal en De Gouw (2016). Een cruciale ontwerpeis voor de opleiding is de integratie van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid. Zo zijn ouders cocreator geworden bij het overdenken, programmeren en ontwerpen van onderwijs en professionele ouderbegeleiding. Vanuit hun ervaringen geven ouders colleges en participeren zij in trainingen en reflectieteams met professionals en organisaties. Getuige de hoge evaluatiescores is deze werkwijze voor studenten en professionals confronterend en leerzaam.
Het belang van ervaringskennis blijkt ook bij onderzoeksthema's van het lectoraat Sociaal Werk: veerkracht van jonge moeders, vaderschap, participatie van ouders van een kind met een fysieke beperking en gezinsdiversiteit. Op basis van een visiedocument over ervaringsdeskundigheid (Goossens et al., 2022) besloten we alleen onderzoek te doen met directe betrokkenheid van ouders als medeonderzoekers. Ouders zijn voor ons geen object van onderzoek, maar gelijkwaardige participanten. Ze zijn onze toetssteen, ons geweten, onze collega's en critical partners. Deze werkwijze levert genuanceerdere resultaten op, alsmede authentieke verhalen en data.

Interprofessionele en internationale samenwerking

Met Jerôme van Dongen werkte ik vanaf 2013 aan onderzoek en methodiekontwikkeling over interprofessionele samenwerking. Dit resulteerde in ons boek *Interprofessionele teams in hun kracht!* (2024), met daarin een hoofdstuk over de meerwaarde van ervaringsdeskundigheid in de interprofessionele samenwerking. Dit is de kern van onze trainingen aan professionals in welzijn en zorg, die gaan over de wijze waarop met ouders kan worden samengewerkt en hoe hun ervaringskennis kan worden benut.
Werken vanuit een oudergerichte attitude – oudervriendelijk, oudersensitief, oftewel betrokkenheid van de professional op de ouder – was het thema van mijn lezing tijdens een internationale week over ouderschap in Finland in 2013. Dit thema bleek voor andere opleidingen ook relevant en een samenwerkingsverband van zes Europese hogescholen en een universiteit was geboren. Doel was om het oudergericht werken in Europa te stimuleren door internationale werkveldbezoeken, uitwisseling van studenten en docenten, internationaal afstudeeronderzoek, internationale symposia en webinars. Dit is nu het International Parent Centred Network (IPCN), dat ouderschap beziet vanuit diverse perspectieven: het sociale discours, organisatieontwikkeling, methoden en onderzoek. Het uitgangspunt van IPCN is: 'We praten niet over ouders, wel met ouders!' Dit krijgt vorm in dialoog- en inspiratiesessies met ouders en in lezingen door ouders in deze internationale context.

Inclusieve mentale modellen

In het IPCN werd ik sterk gevoed door het werk van Carmel Borg van de universiteit van Malta, die aandacht vraagt voor vormen van sociale onrechtvaardigheid, sociaaleconomische achterstand en mechanismen – in de samenleving en in instituties – die ouders includeren of uitsluiten. Hij bepleit dat activisme van de professional vereist is in het werken met ouders en hij is tegen de 'academisering' van ouderschap, die de traditionele hiërarchische posities tussen professionals en ouders bevestigt. Hij leerde mij ook met welke mentale modellen professionals naar ouders kijken en hoe dominant en ondergravend deze kunnen zijn voor de inbreng van ervaringskennis door ouders. Hij pleit voor twee houdbare mentale modellen. Als eerste het partnerschapsmodel, waarin de samenwerking tussen ouders en professionals, ieder vanuit de eigen rol en ervaring, centraal staat. Daarnaast het transformatieve model, dat ervan uitgaat dat professionals en ouders gelijkwaardig en in een wederzijds leerproces met elkaar omgaan.

Vertaling naar de beroepspraktijk

De passie voor ervaringskennis van ouders is altijd mijn drijfveer geweest. Hierin werd ik bevestigd door de hoeveelheid sectoren waarin ervaringskennis, ervaringsdelen en ervaringsdeskundigheid gemeengoed zijn geworden. Om de vertaling naar de beroepspraktijk in het werken met ouders te vereenvoudigen, licht ik eerst enkele kernbegrippen toe, vervolgens het belang van het inzetten van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid van ouders en ten slotte de benodigde competenties en rollen.
Ik onderscheid vier kernbegrippen: oudererervaring, ervaringskennis, ervaringsdelen en ervaringsdeskundigheid. Het woord oudererervaring verwijst naar de ouderschapservaring en niet naar de ervaring van de ouder als opvoeder. Kernvraag is: wat betekent het voor hen om ouder van een kind te zijn? Ouderschapservaringen zijn uniek en getuigen van iemands persoonlijke levensverhaal als ouder. Daarnaast staan deze ervaringen onder invloed van ontwrichtende omstandigheden die men als ouder meemaakt. Van der Pas (2023) beschrijft hoe hulpverleners ouders kunnen bijstaan om stresserende omstandigheden van hun ouderschap het hoofd te bieden. Haar buffermodel is expliciet oudergericht en onderscheidt zich van het denken in risico- en beschermingsfactoren die kindgericht zijn.
Op basis van de ervaringen van ouders wordt ervaringskennis – door reflectie, analyse en vergelijking met anderen en kennisbronnen – ontwikkeld die als zodanig voor anderen betekenis kan krijgen. Impliciete ervaring wordt vertaald naar expliciete kennis. Deze ervaringskennis ontwikkelt zich echter anders dan professionele of wetenschappelijke kennis. Ervaringskennis van ouders ontstaat vanuit dagelijks contact met het kind, vanuit de levenscyclus van ouderschap waarbij ouders zichzelf steeds transformeren in hun fasen van ouderschap en vanuit ingrijpende gebeurtenissen of omstandigheden bij ouders zelf of bij hun kinderen. Al deze vormen van kennis leiden tot authentieke, confronterende, existentiële, pijnlijke en vormende leerprocessen.
Ervaringskennis ontwikkelt zich verder wanneer ouders samenkomen en hun ervaringen delen met lotgenoten en door onderlinge ondersteuning. Ervaringsdelen stelt dus het delen van ervaringen van ouders onderling centraal. In gesprek zijn met een ouder die hetzelfde heeft meegemaakt, heeft een enorm heilzame kracht vanwege de dynamieken van herkenning en erkenning. Belangrijk bij ervaringsdelen is dat men geen opleiding tot ervaringsdeskundige hoeft te hebben gehad. Dit kan via lotgenotencontact, steungroe-

Ouderschap

WIM GOOSSENS

Een pleidooi

voor oudergerichtheid en ervaringsdeskundigheid van ouders

pen en onderlinge ouderintervisie of oudercoaching.
Ervaringsdeskundigheid is het laatste kernbegrip. Dit houdt in dat een ouder die ervaringskennis opdeed en hierbij ondersteuning of hulpverlening kreeg, deze ervaring vertaald heeft naar de eigen kwaliteiten, ontwikkeling en veerkracht als ouder. In dit leerproces hebben zij op eigen ervaringen gereflecteerd, zijn deze met anderen gedeeld en hebben ze geleerd hoe ze deze kennis kunnen inzetten om andere ouders te ondersteunen.

Belang van het werken met deze kernbegrippen

In interprofessionele samenwerking is het onze taak om ouderervaringen, ervaringskennis, ervaringsdelen en ervaringsdeskundigheid volop in te zetten. Hiervoor zijn meerdere redenen. Deze zaken worden namelijk steeds meer onderkend als een belangrijke bronnen van kennis. Ze zijn onmisbaar voor een goed begrip van de behoeften van ouders om passende hulpverlening en zorg te bieden aan henzelf en hun kind. Daarbij voorkomt het dat er te eenzijdig vanuit professioneel of organisatorisch perspectief wordt gedacht. Ook bieden ze een collectief geheugen tegenover de vaak gefragmenteerde hulp- en zorgverlening. Het betekent een fundamentele keuze voor de positionering en de stem van ouders in de organisaties waarop zij een beroep doen. Tevens maakt het een einde aan een 'professional-' versus een 'cliëntsysteem'-benadering. Ook zorgt het ervoor dat onderzoek (kennisontwikkeling), beleid en praktijk (transfer en uitwisseling) niet meer tot stand komen zonder overleg, interactie en samenwerking met ouders, die gelijkwaardig aan professionals mee onderzoeken of uitvoeren.

Competenties van ervaringsdeskundigen

De Vereniging voor Ervaringsdeskundigen en Movisie hebben beroepscompetentieprofielen voor ervaringsdeskundigen ontwikkeld. Deze beschrijven de professionele context, kerntaken, ethische spanningsvelden en competenties die bij ervaringsdeskundigheid horen. Hiermee wordt de inzet van ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid steeds meer gelegitimeerd en geconceptualiseerd. Tegelijkertijd klinken er ook waarschuwingen. Van Deth (2019) waarschuwt voor het institutionaliseren van ervaringskennis en -deskundigheid. Deze onderdeel maken van de systeemwereld kan zijns inziens de oorspronkelijke kracht van ervaringsdeskundigen – het niet lid zijn van die systeemwereld – bedreigen.
Anderen wijzen op het gevaar dat sommige ouders in het nadeel zijn omdat zij zich niet kunnen invoegen in de professionele taal en niet goed aan de 'reflectie-eis van professionals' kunnen voldoen. Denk aan ouders met een andere culturele achtergrond dan de dominante, met taalbarrières of die zich anders uitdrukken. Toch is ook hun verhulde of impliciete ervaringskennis even belangrijk.

Rollen van ervaringsdeskundigen

Wie ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid in de interprofessionele samenwerking wil inzetten, zal moeten nadenken over de attitude van organisaties en professionals naar ouders. Ook is een heldere positionering van de ervaringsdeskundigheid nodig.
Er is dus zicht nodig op de diverse rollen die ouders vanuit hun ervaringskennis en -deskundigheid kunnen vervullen. Te denken valt aan ouders:

- *als lid van een interprofessioneel team* waarin ze samenwerken met professionals en met hen een combinatie van professionele, wetenschappelijke en ervaringskennis aanvullend op elkaar inzetten;
- *die in een rol als medeontwikkelaar*, -opleider, (co)trainer of coach de impact van onderwijs en de professionele ontwikkeling van studenten en professionals versterken met hun authentieke, geleefde verhalen;
- *als bruggenbouwer* tussen henzelf en professionals: zij fungeren vaak als toegankelijke tussenpersonen en bevorderen erkenning, vertrouwen en collectieve kracht van andere ouders;
- *als peer supporter* bij initiatieven zoals door ouders geleide groepen, consultaties en coaching, naast erkenning en gedeelde veerkracht;
- *als beleidsadviseur* naar de bredere organisatie en bij te dragen aan gefundeerde inzichten in de inrichting van het gezinsleven en zorgsystemen;
- *die vanuit hun ervaringskennis bijdragen aan onderzoek:* als medeonderzoekers en medeproducenten van kennis, waarbij ze onderzoeksvragen, -ontwerp en -interpretatie vormgeven.

Aanzet tot verdere reflectie

Ruimte maken voor ouderervaringen, ervaringskennis, ervaringsdelen en ervaringsdeskundigheid is een relationele en ethische keuze ten aanzien van ouders. Het vereist aandacht, nederigheid en de bereidheid om te veranderen door wat je als professional hoort van ouders. Ik besluit dit artikel met een aantal reflectievragen om het eigen denken over ouderschap en het benutten van de ervaringskennis van ouders te stimuleren.
Wat roept dit artikel op over je houding ten aanzien van ouders in je praktijk?
Heb je in je praktijk oog voor verhulde, impliciete en expliciete ervaringskennis, ervaringsdelen en ervaringsdeskundigheid?
Is er ervaring in de organisatie of samenwerkingsverbanden met het inzetten van ervaringskennis, ervaringsdelen en ervaringsdeskundigheid, en hoe was dat?
Wat zou je kunnen doen om ruimte te maken voor de ervaringskennis van ouders? ★

WIM GOOSSENS was tot februari 2026 expertdocent bij Zuyd Hogeschool, Academie voor Sociaal Werk, op het gebied van ouderschap en ouderbegeleiding. Van zijn hand verschenen meerdere publicaties over dit onderwerp. Van 2014 tot 2026 was hij voorzitter van het International Parent Centred Network (IPCN), een samenwerkingsverband van zes Europese hogescholen en een universiteit op het gebied van oudergericht werken.

Reageren op dit artikel? Mail naar eindredactie@pedagogiek.nu

Literatuur:
zie pedagogiek.nu/literatuurlijst of scan de QR-code.